

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-343-9-3>

EDUCATIONAL DISCIPLINE "HISTORY: UKRAINIAN RESISTANCE" AS A RESOURCE FOR STRENGTHENING NATIONAL-PATRIOTIC EDUCATION OF STUDENT YOUTH

НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА «ІСТОРІЯ: УКРАЇНСЬКИЙ СПРОТИВ» ЯК РЕСУРС ПОСИЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Lekar A. M.   **Лекар А. М.**

*Higher Category Teacher-Methodologist of
Social and Economic Disciplines
Communal institution "Balta pedagogical
vocational college"
Balta, Ukraine*

*викладач-методист соціально-
економічних дисциплін вищої категорії
Комунальний заклад «Балтський
педагогічний фаховий коледж»
м. Балта, Україна*

«Приводом для цієї війни росіяни обрали історію» – влучна метафора голови Українського інституту національної пам'яті Антона Дробовича про реалії нинішньої російсько-української війни глибоко віддзеркалює значення української історичної науки, історичної освіти та суспільно-гуманітарних навчальних дисциплін загалом у вихованні здобувачів освіти – відповідальних україноцентричних громадян з належним рівнем національної, історичної, правової, політичної свідомості, спроможних критично оцінювати рашистські ідеологеми, готових та здатних долучатись до спротиву агресору [2].

Одним із засобів протистояння рашистській деструктивній кліополітиці в освітньому просторі є запровадження програм навчальних дисциплін, що поглиблюють та розвивають історичну компетентність, посилюють національно-патріотичне виховання здобувачів освіти та підготовлюють громадян України до національного спротиву, що диктується сучасним воєнним станом й геополітичними реаліями та є прямою вимогою низки нормативно-правових актів України [3; 5].

В Комунальному закладі «Балтський педагогічний фаховий коледж» в обов'язковій освітній компоненті освітньо-професійної програми підготовки фахового молодшого бакалавра в 2023–2024 н.р. вперше вводиться навчальна дисципліна «Історія: український спротив», тож стисло схарактеризуємо її національно-патріотичний потенціал.

Навчальна програма дисципліни структурується на три розділи:

I. Історична ретроспектива українського спротиву в контексті українського державотворення (від витоків державності до початку ХХ ст.).

II. Український національний спротив в ХХ – поч. ХХІ ст.

III. Український національний спротив доби російсько-української війни 2014–2023 рр.

Таке структурування продиктоване єдністю процесу українського державотворення, що має тисячолітню традицію, з різними формами українського спротиву. Власне, національний спротив як історичне явище, стає актуальним лише з XIX ст., коли внаслідок українського національного відродження формується українська нація. Предметом дисципліни є не лише боротьба із зовнішніми загрозами державотворенню, але й спротив внутрішньому пригніченню: розглядається право на повстання в хронологічному охопленні від Київських повстань XI ст. до Революції Гідності включно, що формує у студентів громадянськість, почуття власної значущості, як суб'єкта історичних процесів та розуміння політичної відповідальності владних структур [1, с. 94–96].

Зміст I розділу навчальної програми охоплює історичний період від витоків українського державотворення часів України-Руси, початки експансії на південно-західні руські/українські землі північно-східних (протомосковських) князівств, боротьбу із завойовниками та протестні виступи і рухи в часи України-Руси та Руського королівства, визначає роль руського/українського війська в военній історії доби Великого князівства Литовського, Руського та Жемантійського, насамперед, в протистоянні з московією, вивчає козацтво як рушійну силу українського спротиву в ранньомодерний підперіод нової історії України, селянські антифеодальні повстанські рухи, соціальні протестні рухи XVIII–XIX ст. як форму антифеодального та антиімперського спротиву, український національний спротив XIX – поч. XX ст. та ін.

Фактографічне наповнення II розділу суголосне із Законом України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX ст.» [4]. Вивчається відродження української державності та спротив окупантам в добу Української революції 1917–1921 рр., український спротив в міжвоєнний період, український рух Опору в часи II світової війни (1939–1945 рр.), дисидентський рух опору тоталітаризму як форма ідейного спротиву, російсько-українське протистояння на початку незалежності України (до 2014 р.) та ін.

III розділ охоплює російсько-українську війну 2014–2023 рр., вивчається природа гібридної війни держави-агресора рф проти України, хронологія бойових дій, вчинення воєнних злочинів державою-агресором рф, геноцид (етноцид, екоцид, лінгвоцид, культуроцид) як цілеспрямована політика рф щодо України, Український національний спротив, Сили оборони України, консолідація української політичної нації та роль громадянського суспільства в боротьбі проти російській агресії, протести цивільного населення України проти російській окупації, рух опору на тимчасово окупованих територіях, волонтерство як форма участі в

національному опору російським окупантам та ін. Програма передбачає детальний аналіз рашизму як політичної ідеології та соціальної практики владного режиму росії к. XX – п. XXI ст., викривається мімікрування путінського режиму під «антифашистський» («шизофашизм»). Висвітлюється роль російської православної церкви (рпц) в поширенні рашизму, ідей «російського світу» як виправдання відродження російської імперії.

Наскрізною лінією навчальної дисципліни проходить теза: росія – наш історичний ворог, яка системно і систематично нищила українську державність та українську ідентичність, проте постійно наражалась на спротив – важливо донести до здобувачів освіти спроможність українського народу та української держави до ефективного протистояння цій перманентній агресії, актуалізувати фактографію «історії барабана і сурми» – переможні сюжети нашої історії, а не лише «тренос» – це сприятиме відчуттю приналежності до успішної нації, підвищенню національної гідності та віри в перемогу над рашизмом. Військово-патріотичне виховання, як складова національно-патріотичного виховання, передбачає розуміння здобувачами освіти ролі національного війська, сил безпеки та оборони у захисті суверенітету та цілісності держави.

Одним з важливих завдань дисципліни є розвиток критичного мислення - молоді громадяни мають розуміти маніпулятивний характер російської пропаганди, верифікувати в інформаційному просторі та спростовувати історичні фальсифікації як засіб рашистської меморативної політики, направленої на розмивання національної свідомості українців. З цією метою навчальний план передбачає проведення практичних занять, де здобувачі освіти опрацьовуватимуть ресурси всесвітньої інформаційної мережі, презентуватимуть власні навчальні проекти тощо. Обов'язковим є «олюднення» історичного процесу, проведення зустрічей з учасниками АТО, ООС, нинішніх бойових дій, волонтерами, представниками громадянського суспільства тощо, що має емпатійно вплинути на молодь, формувати україноцентричну аксіологію.

Фактографія дисципліни актуалізує також конструктивні сторінки історії, прецеденти спільної боротьби українців в спілці з іншими народами проти московської експансії, як-от: битву під Оршею 1514 р., коли русько-польсько-литовські війська під командуванням гетьмана Костянтина Острозького розбили армію московитів, оборону Замостя 29–31.08.1920 р. від російської більшовицької Першої кінної армії Будьонного, де разом з загонами Польської Армії билась шоста січова стрілецька дивізія Армії Української Народної Республіки під командуванням полковника Марка Безручка, сучасну безпрецедентну

дипломатичну, фінансову та військову допомогу Україні з боку США, держав ЄС, Англії, Канади, Австралії та ін.

Навчальна дисципліна посилює також правову компетентність здобувачів освіти – програмою передбачено ознайомлення студентів з низкою правових актів: Законами України «Про основи національного спротиву», «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX ст.», кримінальною відповідальністю за колабораційну діяльність та державну зраду та ін. [3; 4; 5].

Практична апробація навчальної дисципліни в 2023–2024 н.р., напевно, внесе зміни в її наповнення та відкриє потенціал адаптації навчальної програми до можливого впровадження на інших рівнях освіти.

Отже, війна вимагає пріоритетності та посилення національно-патріотичного виховання в закладах освіти, навчальна дисципліна «Історія: український спротив», укладена на виконання норм і положень Закону України «Про основи національного спротиву», є одним з дієвих ресурсів реалізації цього завдання.

Література:

1. Кириченко В. Є. Право на спротив пригніченню : український досвід. Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми : тези доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. Харків, 2019. – С. 94–96.

2. Приводом для цієї війни росіяни обрали історію : Антон Дробович про радянську спадщину, здоровий глузд і майбутню перемогу. Радіо свобода, 23 серпня 2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/drobovych-pro-stavlennya-do-radyanskoyi-spadshchyny/32561541.html> (дата звернення: 27.08.2023).

3. Про основи національного спротиву : Закон України від 16.07.2021 р. № 1702-IX. Дата оновлення: 03.08.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text> (дата звернення: 20.08.2023).

4. Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX ст. : Закон України від 01.07.2014 р. № 314-VIII. Дата оновлення: 21.05.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-19#Text> (дата звернення: 25.08.2023).

5. Про Стратегію національно-патріотичного виховання : Указ Президента України від 18.05.2019 р. № 286/2019. Дата оновлення: 21.05.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text> (дата звернення: 25.08.2023).